

Sociaal- economische ongelijkheid in Amsterdam? Zuigelingensterfte als indicator, gebaseerd op het bevolkingsregister van 1851

Peter Ekamper & Frans van Poppel

Lancering HISGIS Amsterdam 1832/1851 - 13 November 2013

MEERWAARDE VAN HISGIS AMSTERDAM VOOR ONDERZOEK

Koppeling bevolkingsregister aan kadastrale kaart

- Verrijking van de kadastrale gegevens over bezit/eigenaren met gegevens over de bewoners
- Verrijking van het bevolkingsregister met hele precieze geografische lokaties: inzicht in ruimtelijke aspecten van demografische en andere sociaal- economische verschijnselen

KOPPELING KADASTER - BEVOLKINGSREGISTER

Hoe kunnen we het kadaster en bevolkingsregister koppelen? Daarvoor beschikken we over 3 bronnen:

- **Kadaster 1832 met kadastrale nummers per perceel/gebouw**
Digitalisering: Johan Feikens (Fryske Akademy)
- **Bevolkingsregister 1851- 1853 met adressen/ huisnummers per persoon**
Digitalisering: Dave Verdooner (†) [<http://dave-verdooner.net/>]
- **Omnummeringsbestand met koppeling tussen kadastrale nummering en huisnummering**
Bestand: Hans Ernst (Stadsarchief Amsterdam)

PROBLEMEN KOPPELING

- Verschil tussen tijd van de kadasterregistratie (<1832) en de bevolkingsregistratie (1851 - 1853): nieuwe en verdwenen panden
- Eind 1852 verandering van huisnummering in de bevolkingsregistratie: gebruik van '**kleine nummers**' van 1796 tot eind 1852, **buurtnummers** van eind 1852 tot 1875: inconsistenties in nummering en fouten bij digitalisering (verwisseling kleine nummers/buurtnummers)

Kadaster G3113 = 'Kloveniersburgwal 59' => 'C293' (buurt C, nr. 293) = nu 'Kloveniersburgwal 29'

- Gegevens bevolkingsregistratie soms onvolledig/inconsistent
- Omnummeringsbestand niet volledig, soms afwijkende schrijfwijze straatnamen t.o.v. bevolkingsregister

RESULTATEN VAN DE KOPPELING

Gekozen voor een 'momentopname':

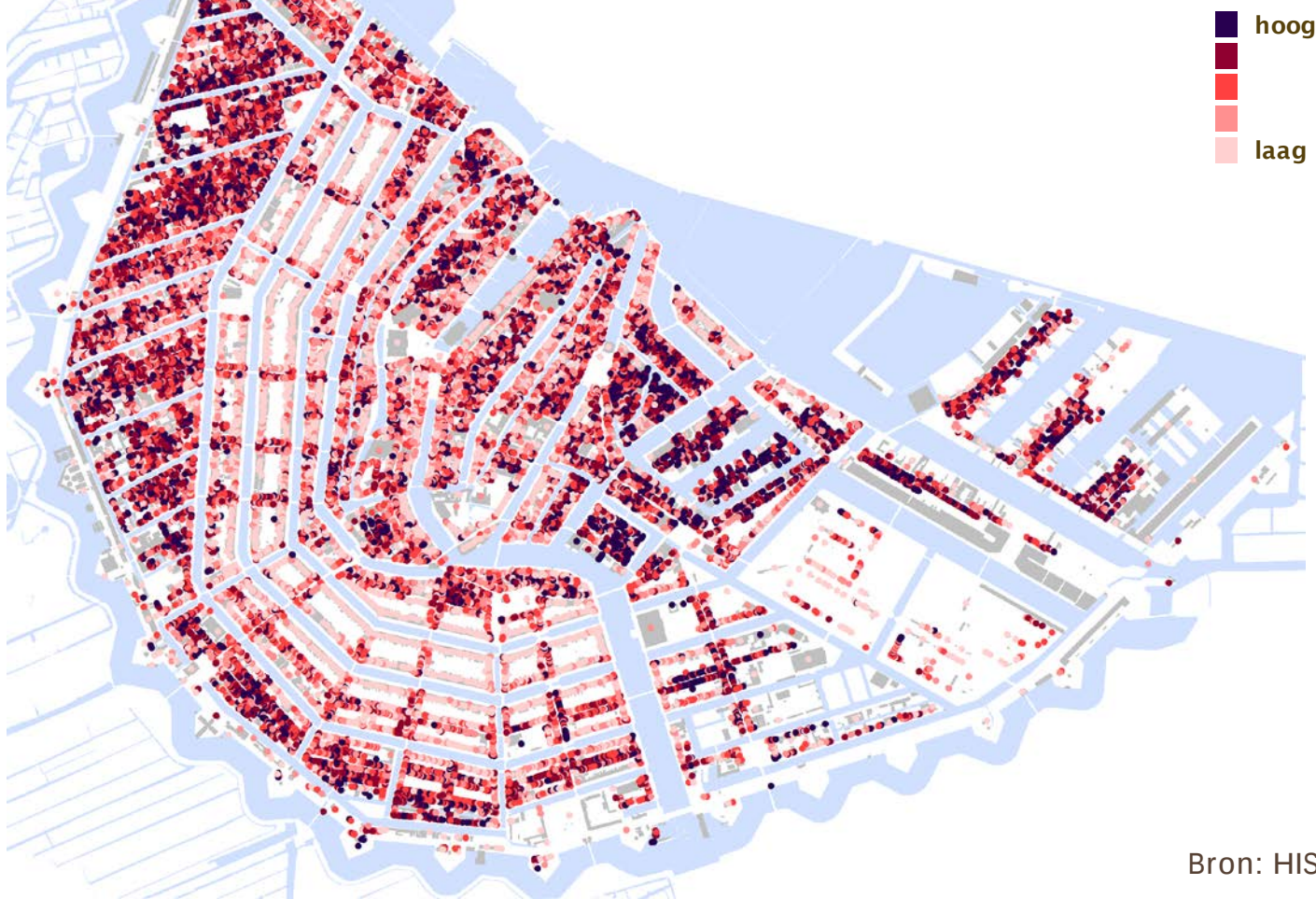
—● **Stand van de bevolking begin 1851**

Beschikbare sociaal-economische gegevens:

- **Huishoudensomvang (aantal personen)**
- **Leeftijd**
- **Burgerlijke staat**
- **Beroep**
- **Kerkelijke gezindte**

AMSTERDAM 1851

Bevolkingsdichtheid per pand

Bron: HISGIS Amsterdam

AMSTERDAM 1832

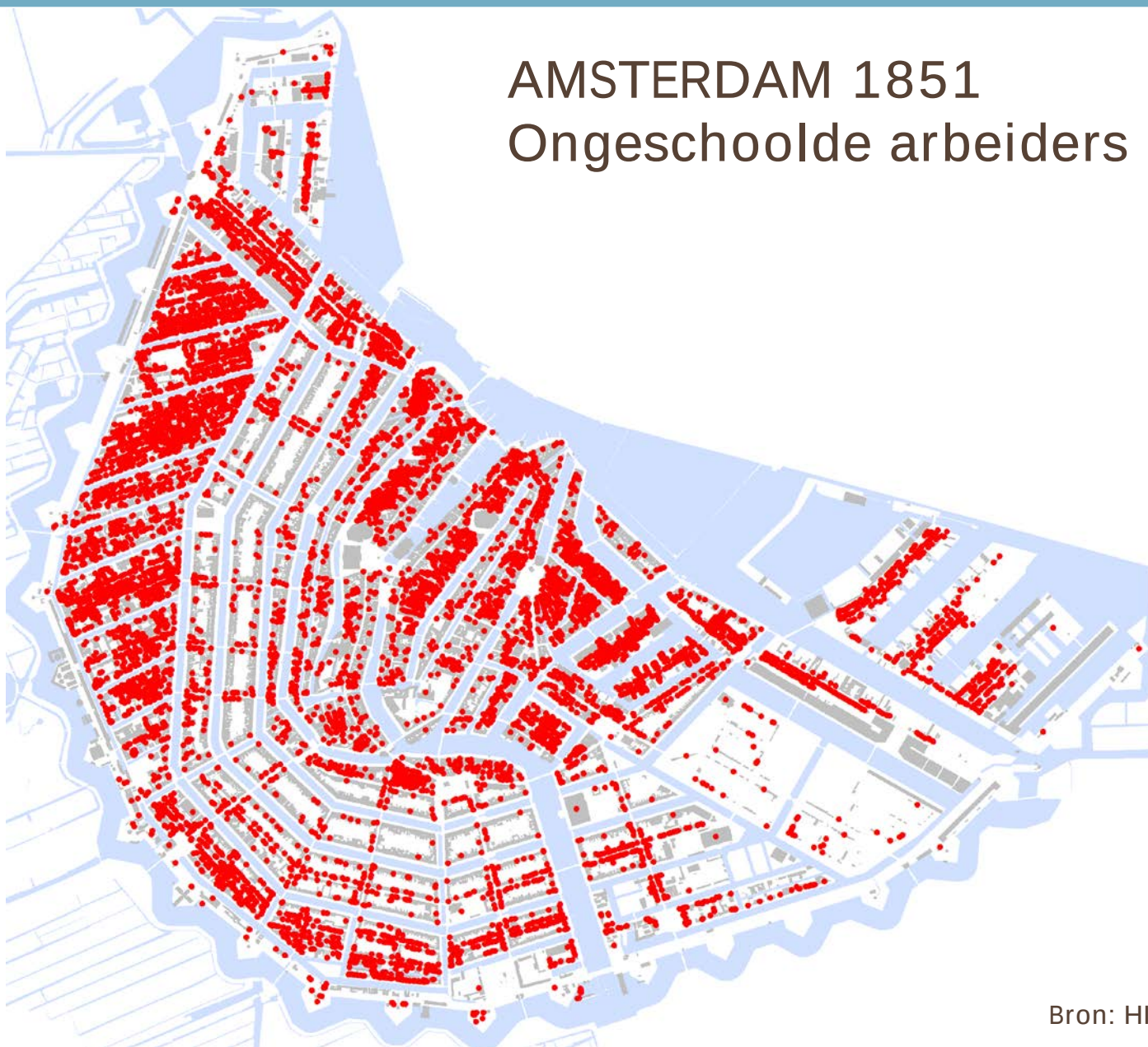
Belastbaar inkomen van ieder bebouwd perceel

Bron: HISGIS Amsterdam

AMSTERDAM 1851

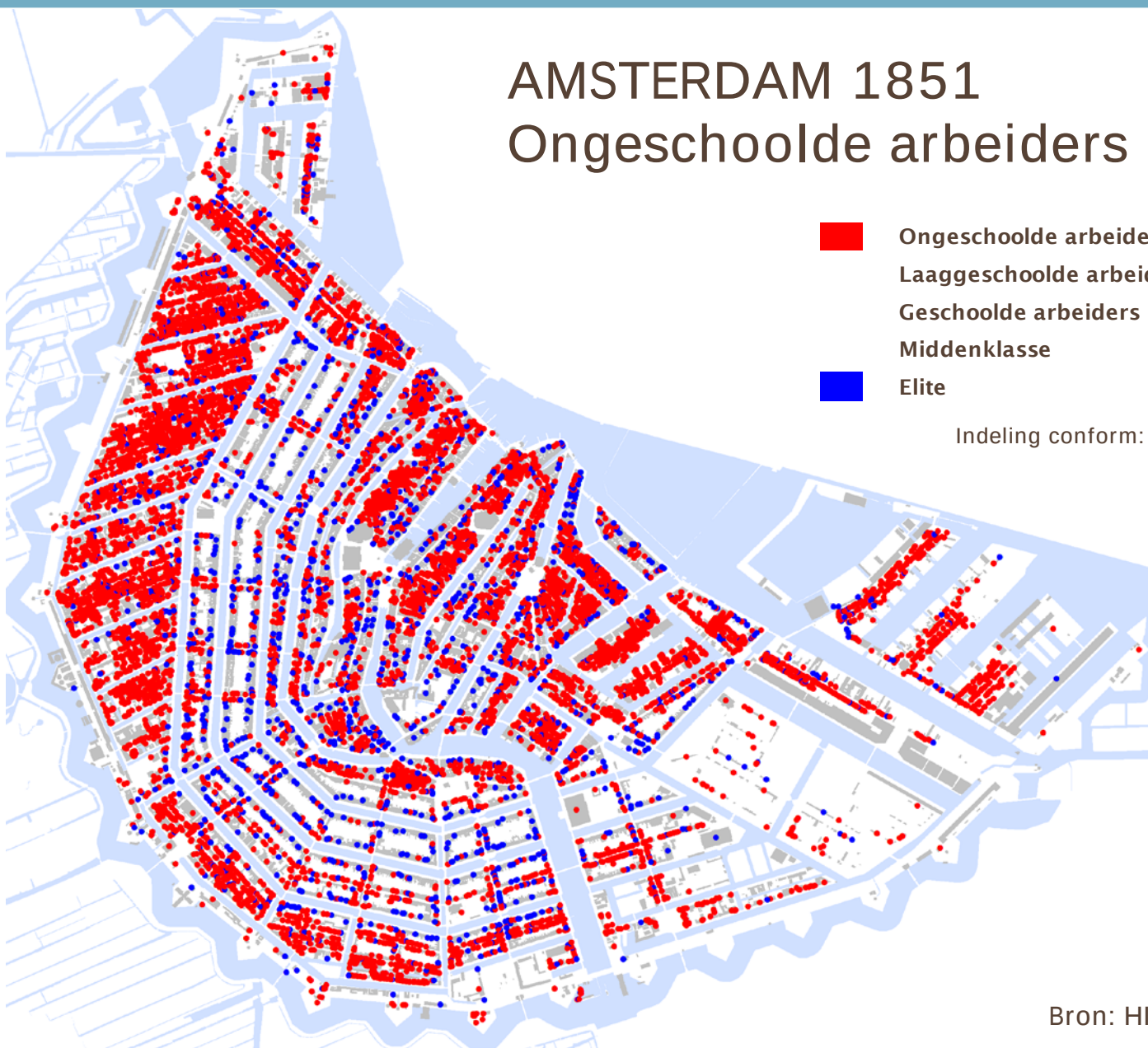
Ongeschoolde arbeiders

Bron: HISGIS Amsterdam

AMSTERDAM 1851

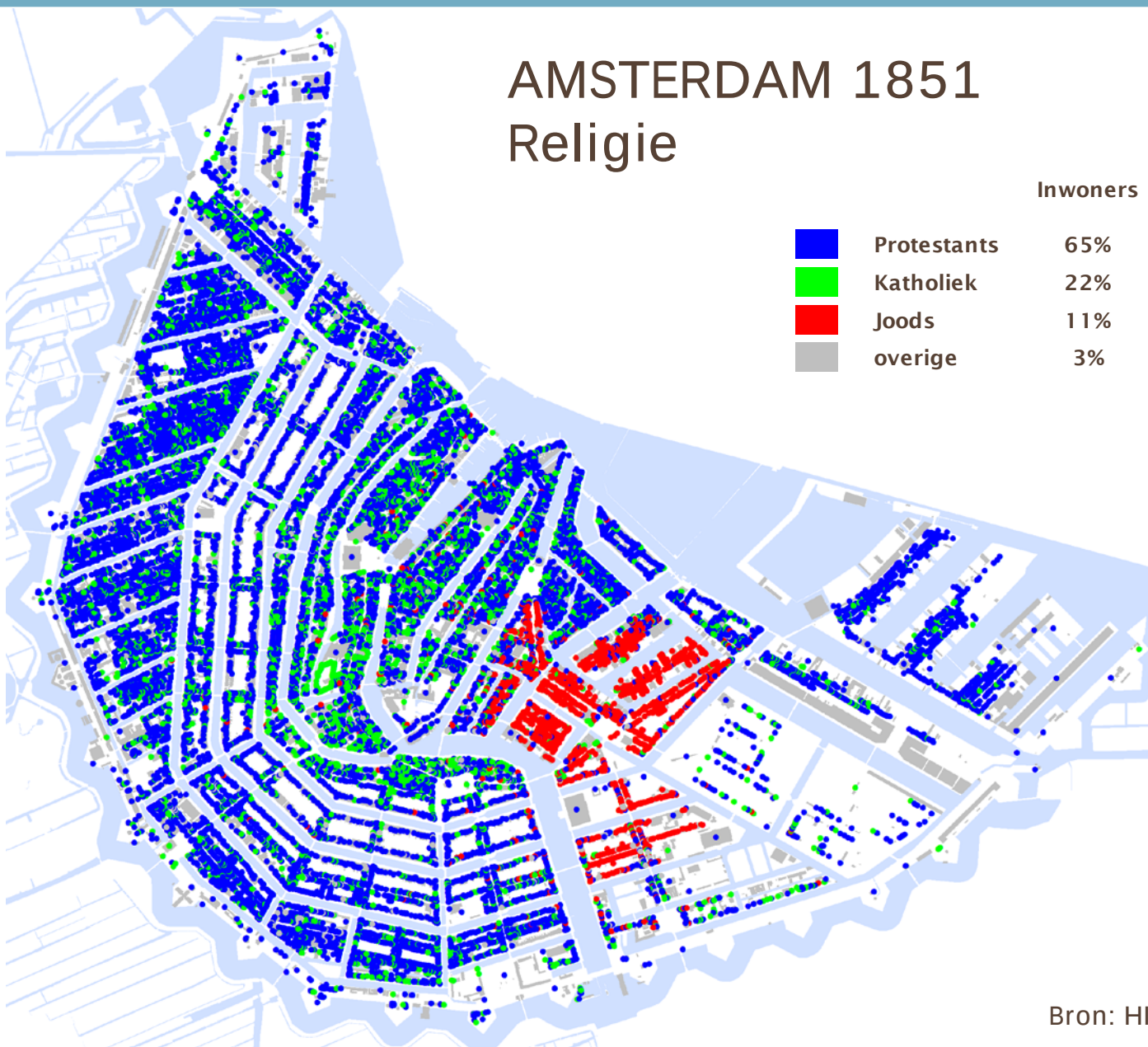
Ongeschoolde arbeiders en Elite

Bron: HISGIS Amsterdam

AMSTERDAM 1851

Religie

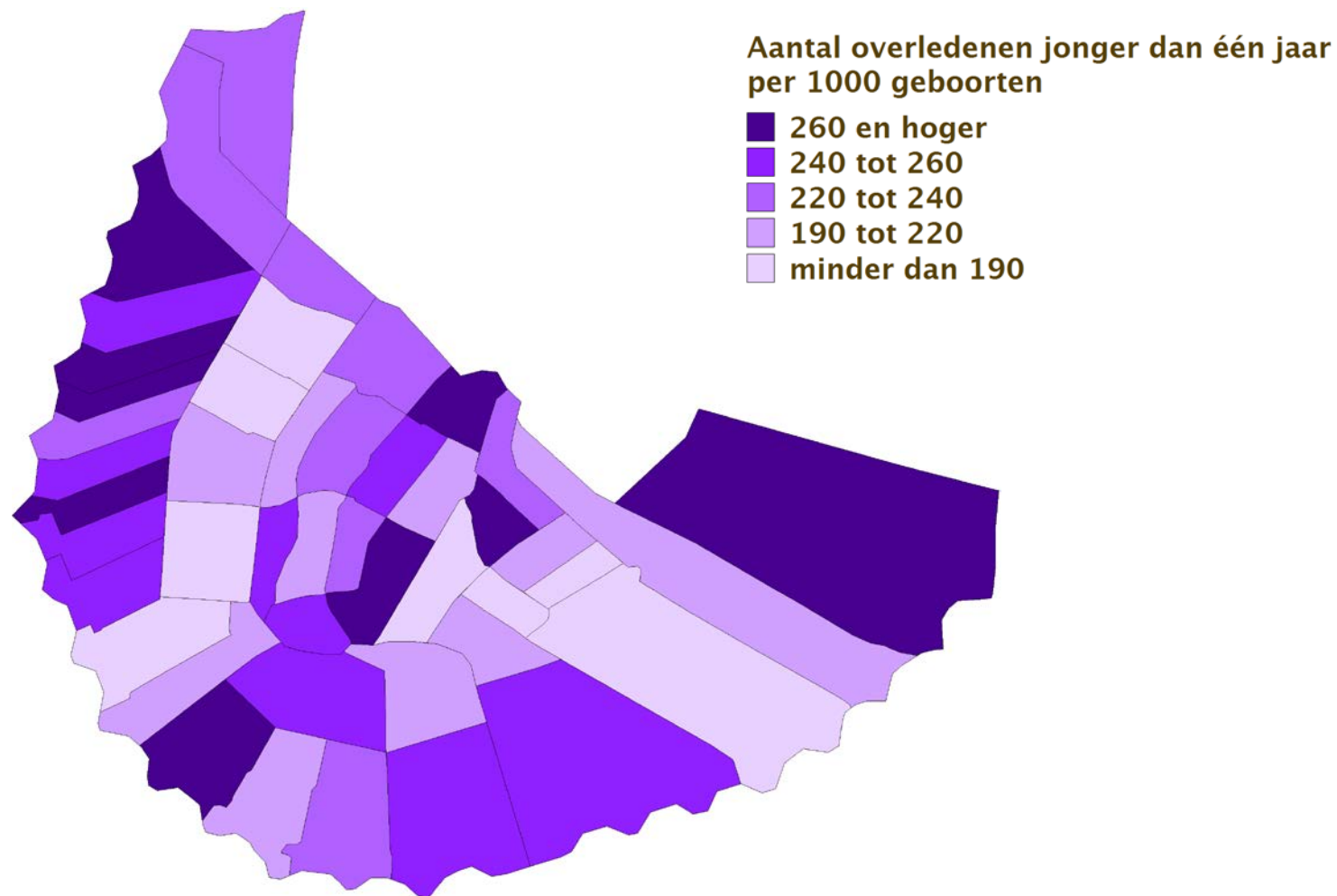
Bron: HISGIS Amsterdam

HISGIS AMSTERDAM ALS BASIS VOOR VERDER ONDERZOEK: ZUIGELINGENSTERFTE

- Zuigelingensterfte was halverwege de 19de eeuw nog zeer hoog. In Amsterdam overleden **22 van de 100** geboren binnen het eerste levensjaar. *(in 2012: 4 per 1000)*
- In de 19de eeuw was er in Nederland sprake van grote '**sociale sterfteverschillen**': verschillen tussen arm en rijk, tussen mensen die qua inkomen, opleidingsniveau of woonsituatie van elkaar verschilden.

Zuigelingensterfte per buurt, Amsterdam 1854-59

Bron: Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam

ONDERZOEKSVRAAG

Zijn verschillen in sterftekansen beter dan verschillen in inkomen, vermogen of sociaal-economische positie indicatief voor een bevoorrechte of juist nadelige positie van groepen in de samenleving? (Amartya Sen, 1998)

ZUIGELINGENSTERFTE - GEGEVENS

Voor onze analyses hebben we de volgende gegevens gebruikt:

- **Een selectie uit het bevolkingsregister 1851- 1853 van iedereen die is geboren in het jaar 1851**

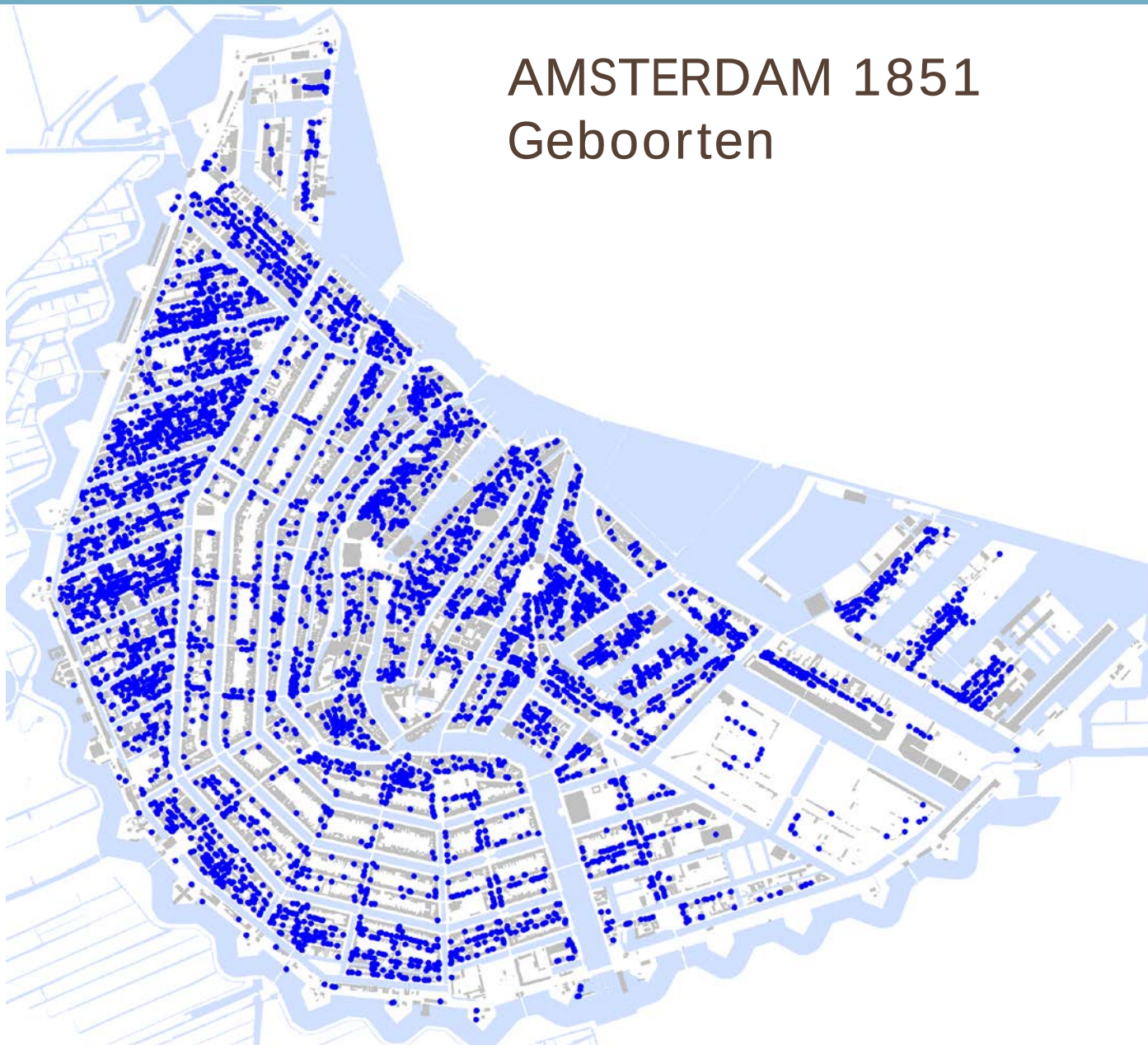
Dit levert dubbeltellingen doordat kinderen die zijn verhuisd meer dan één keer voorkomen (nl. steeds op een ander adres)

- **Ter controle: het register van de geboorte-akten van 1851**

Het aantal geboorten volgens deze bron wijkt af van het basisbestand. Ook geboortedatum is niet altijd identiek.

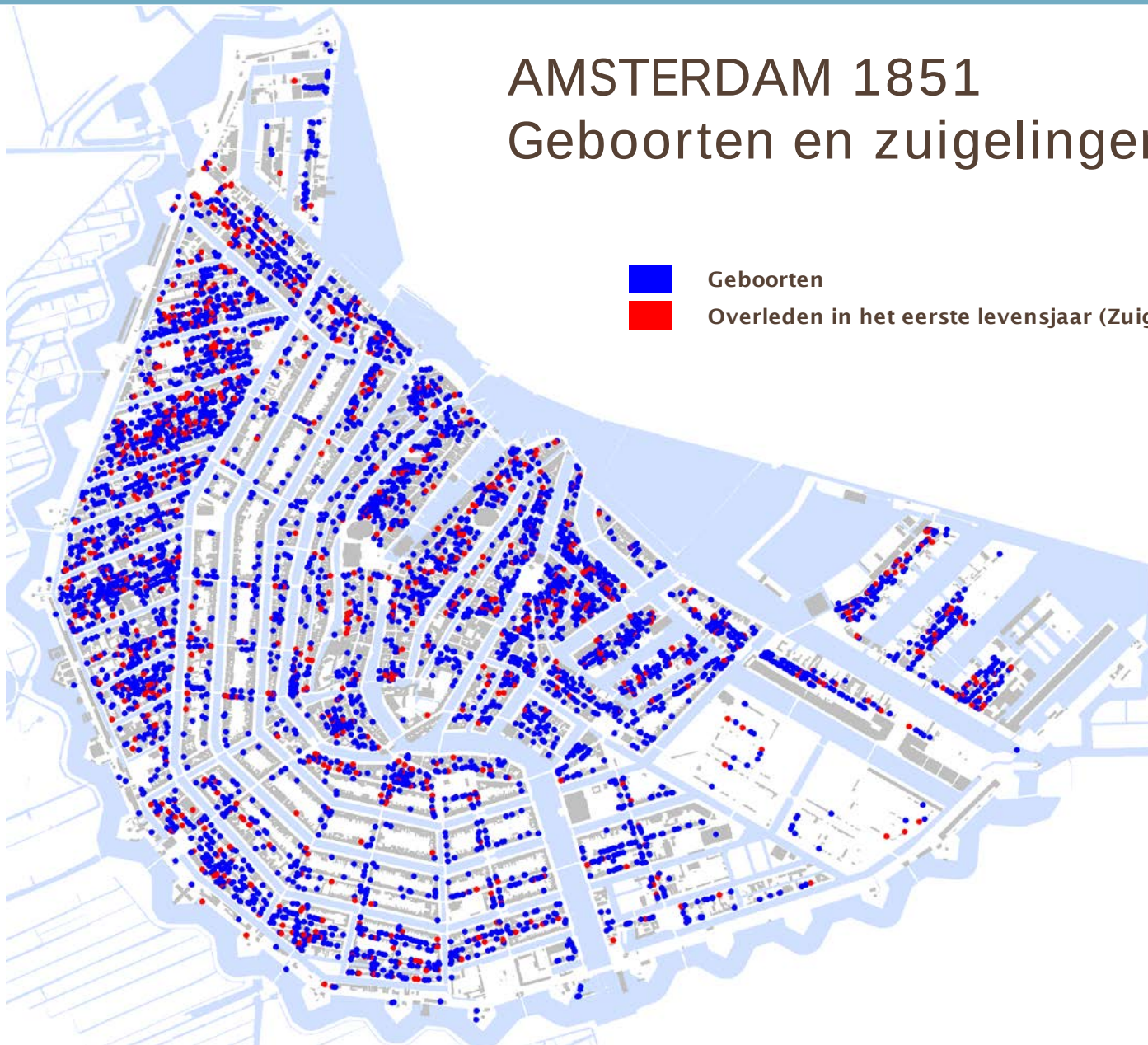
AMSTERDAM 1851

Geboorten

AMSTERDAM 1851

Geboorten en zuigelingensterfte

AMSTERDAM 1851

Zuigelingensterfte

ZUIGELINGENSTERFTE - ANALYSES

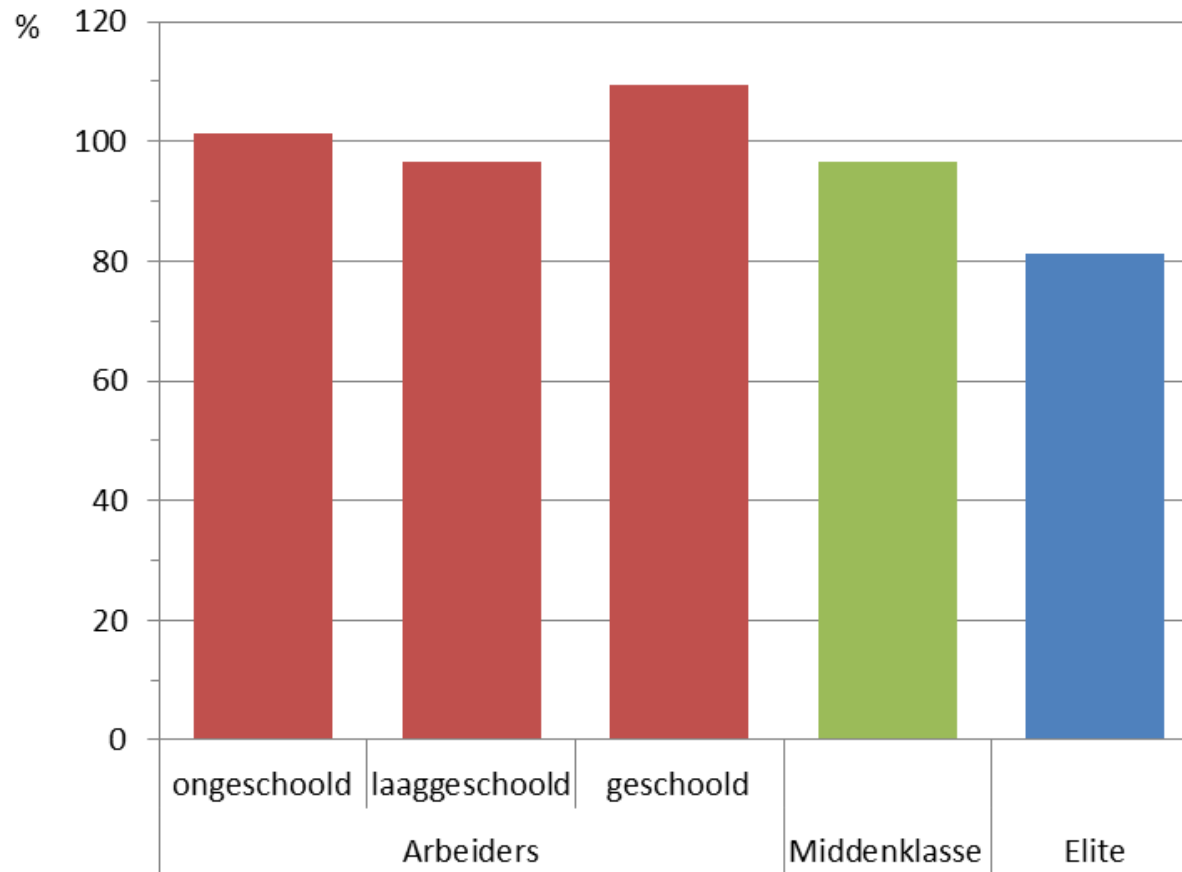

Samenhang met achtergrondkenmerken:

- **leeftijd van de moeder**
- **omvang van het huishouden**
- **sociaal- economische positie**
- **religie**

- **woning (belastbaar inkomen OAT 1832)**

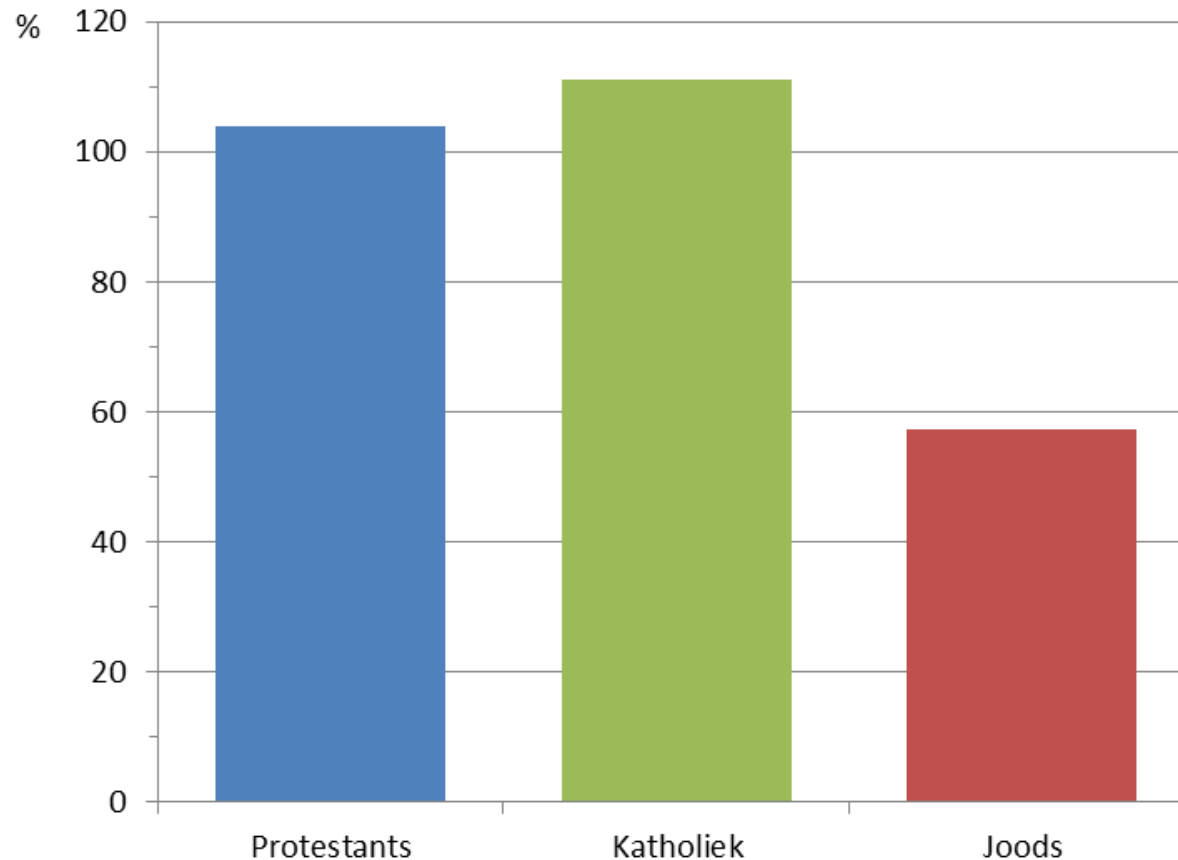
ZUIGELINGENSTERFTE AMSTERDAM 1851

sociaal -economische positie (socpo/hisco)

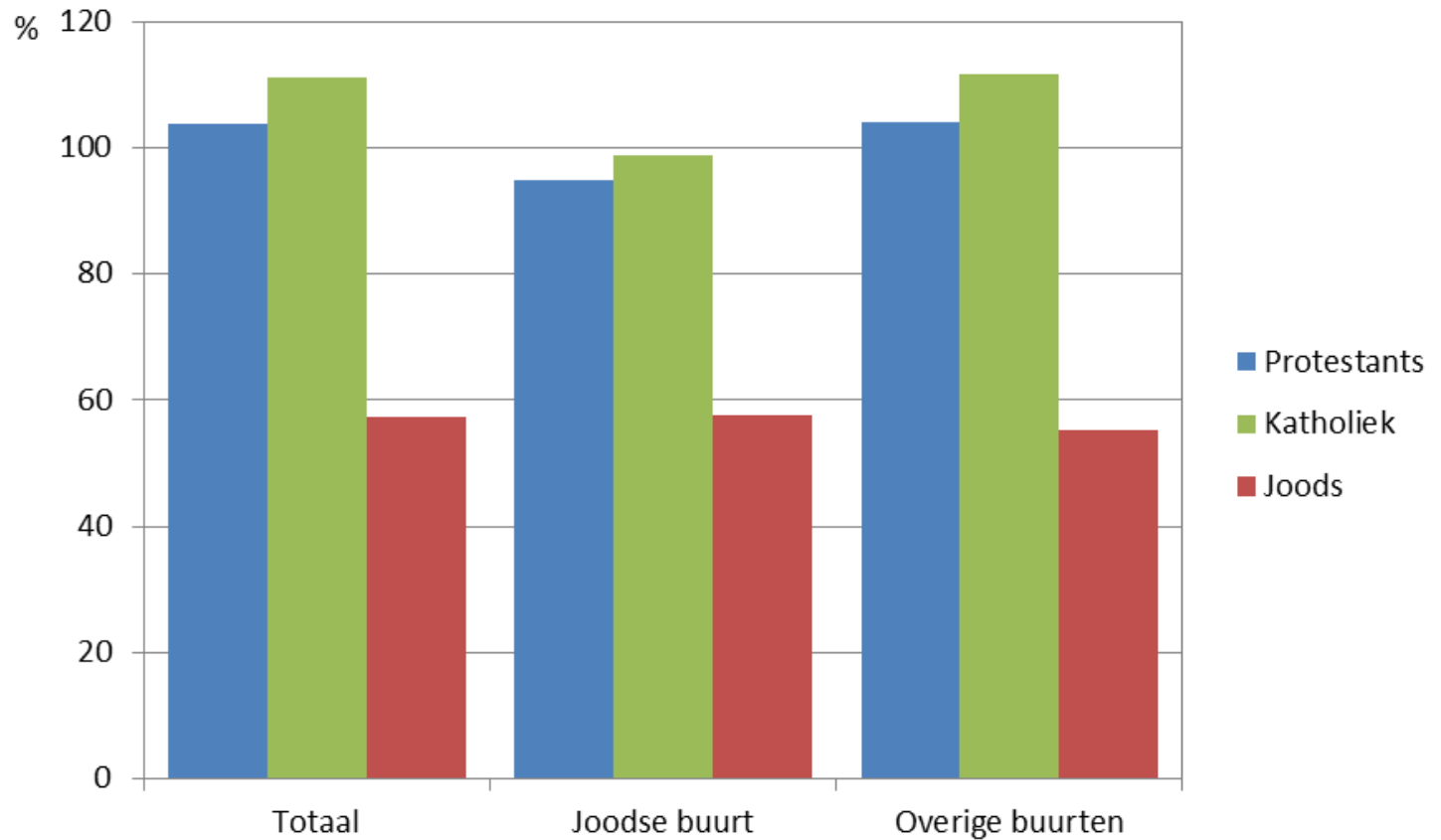
ZUIGELINGENSTERFTE AMSTERDAM 1851

religie

ZUIGELINGENSTERFTE AMSTERDAM 1851

religie en buurt

ZUIGELINGENSTERFTE - CONCLUSIES

Onze eerste verkennende analyses bevestigen eerder zuigelingensterfteonderzoek:

- **betere sociaal- economische positie vermindert de zuigelingensterfte**
maar alleen voor de hoogste klasse
- **onder de Joodse bevolking is de zuigelingensterfte veel lager dan onder andere groepen**
Oorzaken:
  - hogere frequentie van borstvoeding
  - relatief gunstige ligging van de buurt (?)

ZUIGELINGENSTERFTE - VERVOLG

Nog te doen:

- **Dataset verbeteren** (aanvullen ontbrekende geboorten en sterfgevallen)
- **Analysemethoden uitbreiden met ruimtelijke component** (buurtkenmerken, lokatie):
  - multi-level modellen
  - geografische regressiemodellen

Dank u

Peter Ekamper
Frans van Poppel

ekamper@nidi.nl

poppel@nidi.nl

KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen KNAW

www.nidi.nl